

Fra: Postmottak KD

Sendt: 17. januar 2007 14:50

Til: Valland Olaug

Emne: VS: HØRING - forslag til endringer i opplæringsloven og friskoleloven - læremidler

Vedlegg: Høringssvar - endringer i opplæringsloven - læremidler.doc

---

Fra: svein.thore.jensen@oppland.org [mailto:svein.thore.jensen@oppland.org]

Sendt: 17. januar 2007 14:09

Til: Postmottak KD

Kopi: jorgen.skaug@oppland.org

Emne: HØRING - forslag til endringer i opplæringsloven og friskoleloven - læremidler

Høring – forslag til endringer i opplæringsloven og friskoleloven

Oppland fylkeskommune sender med dette sitt høringssvar til forslag til endringer i opplæringsloven og friskoleloven om bestemmelser knyttet til gratis læremidler for elevene. Høringssvaret ble behandlet i et møte i fylkesutvalget i Oppland tirsdag 16. januar. Fylkesrådmannens forslag til vedtak i saken ble vedtatt enstemmig uten endringer. Saksprotokoll fra møtet i fylkesutvalget vil bli ettersendt Kunnskapsdepartementet. Vedtak og saksinnstilling/høringssvar er vedlagt denne meldingen.

Med vennlig hilsen;

Svein Thore Jensen

Oppland fylkeskommune, fagenhet videregående opplæring

Tlf: 61 28 93 46/906 02 505

Arkivsak-dok. 200600019-142
Arkivkode E: 020 &13
Saksbehandler Svein Thore Jensen

Saksgang
Fylkesutvalget

Møtedato
16.01.2007

Sak nr.

HØRING - FORSLAG TIL ENDRINGER I OPPLÆRINGSLOVEN OG FRISKOLELOVEN - GRATIS LÆREMIDLER

Forslag til

V E D T A K

1. Oppland fylkeskommune støtter ikke det foreliggende forslaget til endringer i opplæringsloven og friskoleloven.
2. Oppland fylkeskommune støtter ikke en utlånsordning av lærebøker til elevene, men tilrår i stedet at det ikke-behovsprøvde stipendet i så stor grad som mulig dekker alle utgifter til læremidler for elevene.
3. Oppland fylkeskommune ber departementet i samråd med Kommunenes Sentralforbund (KS) på nytt vurdere bærbare pc-er til elevene som ”andre læremiddel og nødvendig individuelt utstyr” og som forutsettes delvis dekket gjennom den ikke-behovsprøvde stipendordningen.
4. Oppland fylkeskommune mener det må gis ett unntak fra bestemmelsen om gratis læremidler slik at det er mulig for skoleeier å kreve en mindre egenandel fra elevene til innkjøp av bærbare pc-er som elevene får til eie.

Bernt M. Tordhol
fylkesrådmann

Jørgen Skaug
fylkesopplæringssjef

HØRING - FORSLAG TIL ENDRINGER I OPPLÆRINGSLOVEN OG FRISKOLELOVEN – GRATIS LÆREMIDLER

Oppland fylkeskommune viser til høringsbrev og høringsnotat av 17. november 2006 fra Kunnskapsdepartementet (KD) med forslag til endringer i opplæringsloven og friskoleloven. Forslaget innebærer en lovfesting av skoleeiers ansvar for at elevene uten omkostninger får de nødvendige trykte og digitale læremidler i videregående opplæring.

Bakgrunn

I regjeringens Soria Moria-erklæring er en av målsettingene gratis læremidler for elever i videregående opplæring. Denne målsettingen følges opp i statsbudsjettet for 2007 hvor regjeringen legger opp til at elevene skal få de nødvendige trykte og digitale læremidlene uten omkostninger for elevene. Den vedtatte ordningen med gratis læremidler er todelt. For det første er det lagt inn midler i rammetilskuddet til fylkeskommunene som skal gå til innkjøp av læremidler og administrering av ordningen. Oppland fylkeskommune har gjennom rammetilskuddet for 2007 fått 11,5 millioner kroner til dette formålet. For det andre vil det bli etablert en ikke-behovsprøvd stipendordning gjennom Statens Lånekasse som skal være med på å dekke utgifter elevene har til læremidler og nødvendig individuelt utstyr. Stipendordningen er differensiert i forhold til hvilket studieprogram elevene følger. Eksempel på utstyr som skal dekkes av stipendordningen og ikke midler som er lagt inn i rammetilskuddet er kalkulator, kladdebøker osv.

Ordningen med gratis læremidler skal tre i kraft fra 1. august 2007 for alle elever i Vg2. Høsten 2008 vil den i tillegg bli innført for elevene på Vg3, og fra høsten 2009 for elever på Vg1.

Gratis læremidler

I gjeldende rett er hovedregelen at videregående opplæring i skole og bedrift er gratis. Det innebærer at fylkeskommunen ikke kan kreve at elever, lærlinger, lære kandidater og voksne betaler for utgifter i forbindelse med opplæringen. Det er i gjeldende lovverk imidlertid gjort unntak for læremidler og utstyr til eget bruk som opplæringen til vanlig gjør det nødvendig å ha, noe som innebærer at fylkeskommunen kan pålegge eleven, lærlingen, lære kandidaten eller den voksne til å dekke utgifter til for eksempel lærebøker, kladdebøker og lommekalkulator.

For å innføre ordningen med gratis læremidler til elevene kreves det endringer i opplæringsloven, ettersom dagens unntaksbestemmelse fra gratisprinsippet må oppheves. I høringsnotat fra KD foreslås derfor følgende endringer:

Opplæringslovens § 3-1 siste ledd foreslås endret til:

”Opplæringa i offentlig vidaregåande skole eller i lærebedrift er gratis. Fylkeskommunen har ansvaret for å halde elevane med nødvendige trykte og digitale læremidlar samt digitalt utstyr. Elevane kan ikkje påleggjast å dekkja nokon del av utgiftene til dette. Fylkeskommunen kan påleggje elevane, lærlingane og lære kandidatane å halde seg med anna individuelt utstyr som opplæringa til vanleg gjer det nødvendig å ha. Departementet kan gi nærmare forskrifter.”

Tilsvarende foreslås følgende endring gjort gjeldende i opplæringslovens § 4A-3 fjerde ledd:

”Opplæringa i offentlig vidaregåande skole eller i lærebedrift er gratis. Fylkeskommunen har ansvaret for å halde vaksne som får vidaregåande opplæring med nødvendige trykte og digitale læremidlar samt digitalt utstyr. Vaksne som får vidaregåande opplæring kan ikkje påleggjast å dekkja nokon del av utgiftene til dette. Fylkeskommunen kan påleggje vaksne som får vidaregåande opplæring å halde seg med anna individuelt utstyr som opplæringa til vanleg gjer det nødvendig å ha. Departementet kan gi nærmare forskrifter.”

Forslagene innebærer at fylkeskommunen fortsatt kan kreve at elevene holder seg med individuelt utstyr som ”*opplæringa til vanleg gjer det nødvendig å ha*”. Det innebærer for eksempel at skolen kan pålegge elevene å holde seg med lommekalkulator. Slike utgifter er imidlertid tenkt dekket gjennom den ikke-behovsprøvde stipendordningen.

Utlånsordning av bøker

Selv om fylkeskommunene står fritt til å organisere ordningen med gratis læremidler, er det fra departementets side lagt opp til at fylkeskommunene velger en utlånsordning av bøker til elevene. En utlånsordning har flere svakheter. I motsetning til der hvor elevene selv eier lærebøkene, kan ikke elevene gjøre merknader og notater i margene i bøkene som lånes ut. Et annet spørsmål er arbeidsbøker som ikke kan omfattes av en låneordning ettersom det er forutsetning at elevene skal skrive i bøkene.

Den største innvendingen mot en utlånsordning er administrasjonskostnadene som er knyttet til å administrere utlånet og vedlikeholde læremidlene som skal lånes ut. Totalt vil Oppland fylkeskommune trolig måtte håndtere et bokvolum på om lag 150.000 bøker. Bøkene skal kjøpes inn, registreres, merkes, leveres ut (med registrering), samles inn (med registrering), kvalitetssikres, repareres, utskiftes og lagres. Det er knyttet usikkerhet til anslaget over nødvendig ressurser til administrasjonen av læremidlene, men det synes helt klart at administrasjonen vil være svært arbeidskrevende. Hvis vi tenker oss at det årlig går med totalt 5 minutter til håndtering av hver bok, vil administrasjonen utgjøre om lag 7 årsverk - dvs. drøyt 2 millioner kr. Dette utgjør rundt 20 % av den støtten Oppland fylkeskommune vil motta til ordningen med gratis læremidler.

Finansieringen av de gratis læremidlene utgjør ca. 1/3 av det lærebøkene koster. Dette innebærer at skoleeier må satse på en utlånsordning med minst tre års levetid for bøkene for å unngå store ekstrapgifter til læremidler.

For å oppnå lavest mulig pris og minst mulig administrasjon må Oppland fylkeskommune trolig basere seg på at alle skolene i fylket benytter de samme læremidlene. Dette bryter mot to prinsipper som så langt har ligget til grunn i Kunnskapsløftet:

- skolenes/lærernes rett til selv å velge læremidler
- elevenes rett til å velge læremidler

Ettersom lærebøkene må ha tre års levetid oppstår en vesentlig begrensning med hensyn til skolenes valg av læremidler: det vil innebære vesentlige merkostnader å bytte til andre oppdaterte/bedre læremidler før de gamle bøkene har fullført sin 3-års syklus.

Oppland fylkeskommune mener det vil være en enklere og mindre kostnadskrevenne ordning å la alle læremidler, både trykte læremidler, digitale læremidler og digitalt utstyr bli omfattet av den ikke-behovsprøvde stipendordningen som Statens Lånekasse skal administrere. Det må da være et mål at stipendordningen i så stor grad som mulig dekker elevenes utgifter til læremidler, både trykte læremidler, digitale læremidler og digitalt utstyr.

Bærbare pc-er og digital kompetanse

Med det foreliggende lovforslaget kan ikke fylkeskommunen pålegge elevene å dekke noen del av utgiftene til læremidler og digitalt utstyr. Det betyr at fylkeskommunen ikke kan kreve at elevene har egen pc på skolen eller hjemme. Fylkeskommunen kan heller ikke innføre en ordning hvor fylkeskommunen betaler en del av utgiftene til en bærbart elev-pc, mens elevene gjennom en egenandel finansierer den andre delen av utgiftene til pc-en. Fylkeskommunen kan imidlertid kjøpe inn bærbare pc-er til alle elever og kreve at elevene bruker disse både til hjemmearbeid og

på skolen. Her kan man enten velge en ordning med at hver elev får hver sin pc til bruk i tre år, eller at man velger en utlånsordning hvor alle elevene får låne hver sin bærbare pc.

I beregning av utgiftsbehovet til fylkeskommunen i forbindelse med innføring av gratis læremidler til elevene, er det ikke lagt inn ekstra midler som dekker innkjøp av bærbare pc-er til elevene. I høringsnotatet fra departementet heter det videre:

"Hvis skoleeier velger å organisere opplæringen på en slik måte at det forutsetter at elevene har bærbar pc, forutsetter departementet at skoleeier vil ha mindre utgifter til andre læremidler og til stasjonære pc-er. Departementet legger derfor til grunn at utgiftene til pc-er, uavhengig om disse er stasjonære eller bærbare, i sin helhet skal dekkes av fylkeskommunen.. Dette innebærer at den muligheten skoleeier har hatt til å kreve at elevene holder seg med bærbare pc-er ikke lenger vil være til stede, og at det heller ikke vil være anledning til å kreve delfinansiering fra elevenes side."

KD legger videre inn i sitt forslag at det er ingen nødvendig forutsetning for å nå kompetansemålene i læreplanen at elevene har bærbare pc-er. Departementet mener bruken av digitalt verktøy som en av de fem grunnleggende ferdighetene som eleven skal trenes i og som er innarbeidet som kompetansemål i alle læreplaner, kan nå gjennom bruken av stasjonært eller bærbart utstyr på skolen som skoleeier er pliktig til å ha.

Oppland fylkeskommune er uenig i vurderingen om at bærbare pc-er ikke er nødvendig for å nå IKT-målene i Kunnskapsløftet. Det er i dag en utbredt oppfatning i de fleste fylkeskommunene at bærbare pc-er er nødvendig for å kunne nå de ambisiøse IKT-målene i videregående opplæring. Høsten 2006 innførte derfor to fylkeskommuner bærbar pc som obligatorisk verktøy i hele Vg 1, flere fylkeskommuner startet forsøk med obligatorisk bærbar pc for store deler av Vg 1-kullet og de fleste av de øvrige fylkeskommunene er godt i gang med å planlegge innføring av bærbare pc-er for elevene i videregående opplæring. I Oppland er det fra høsten 2006 igangsatt en ordning hvor ca 40 % av elevene på Vg 1 har bærbar pc som obligatorisk verktøy.

Utgangspunktet for fylkeskommunenes IKT-satsning er sentrale mål i Kunnskapsløftet, *Program for digital kompetanse* og andre styringsdokumenter fra UFD, blant annet:

- Digital kompetanse - å kunne bruke digitale verktøy - er en av de fem grunnleggende ferdighetene, og elevenes og læringenes utvikling av disse ferdighetene skal prioriteres i alle fag og integreres i kompetansemålene
- IKT skal integreres i alt skolearbeid, og bruken av digitale læremidler i skolen skal økes
- Skolene må arbeide for å motvirke digitale skiller - *alle* elever skal gis lik mulighet til å utvikle sin digitale kompetanse

God tilgang til PC: en nødvendig forutsetning for pedagogisk IKT-bruk

En forutsetning for å lykkes med den pedagogiske IKT-satsingen er at elevene sikres en best mulig *tilgang til datautstyr*. Både forskning og erfaringer i skolene bekrefter denne påstanden. Bare dersom elevene har tilgang til PC *til enhver tid, på skolen og hjemme*, kan:

- digitale læremidler erstatte lære- og/eller arbeidsbøker
- undervisningen baseres på digitale verktøy (for eksempel matematikkprogram, ordbøker)
- potensialet i elektroniske læringsplattformer utnyttes fullt ut
- elevene ha tilgang til de samme digitale læremidler og verktøy (programmer og nettressurser) hjemme som på skolen

Fordelene med bærbare pc-er for elevene

De senere årene har det foregått en diskusjon i - og mellom - fylkeskommunene om hvordan man best kan nå målene knyttet til IKT i videregående opplæring. Ved flere videregående skoler

har det i lengre tid vært kjørt forsøk med bærbare pc-er for elevene - noe som innebærer at elevene har tilnærmet kontinuerlig pc-tilgang. Erfaringene har jevnt over vært positive, jf. blant annet evalueringen av PILOT-prosjektene. På grunn av de betydelige kostnadene knyttet til bærbare pc-er har imidlertid fylkeskommunene vært tilbakeholdne med å satse på bærbar pc i full skala. Man har prøvd å finne rimeligere måter å sikre god nok pc-tilgang for elevene; noen fylkeskommuner har for eksempel nøye vurdert om terminalserver/tynne klienter kunne være en akseptabel løsning. Men i løpet av de siste par årene har de fleste fylkeskommunene kommet til den erkjennelse at bærbar pc til alle elevene er den klart beste løsningen for å nå IKT-målene, fordi:

- Med egen bærbar pc har elevene kontinuerlig tilgang til de fleste digitale ressursene; i klasserommet, i studietimer, i kantina, til leksene hjemme ... ja, til og med på skolebussen
- De fleste elevene har pc hjemme, men slett ikke alle. Og de som har hjemme-pc må ofte dele den med foreldre og søsken som også ønsker å bruke den. Stadig flere elever har bærbar pc når de begynner i videregående opplæring, og vi ser at et digitalt skille er i ferd med å etableres mellom "bærbar pc-adelen" og de øvrige elevene. Med egen bærbar pc vil *alle* elever ha tilstrekkelig tilgang til datamaskin, også hjemme
- Dersom digitale læremidler skal *erstatte* lærebøker, må elevene ha tilgang til dem (dvs. ha tilgang til pc) til enhver tid, både på skolen og hjemme - i motsatt fall vil digitale læremidler bare kunne benyttes som *supplement* til bøkene. Bare bærbare pc-er kan i praksis gi en slik tilgang for alle elevene
- Med bærbar pc har elevene kontinuerlig tilgang til skolens læringsplattform (Fronter, It's:Learning o.l.), og dermed kan man utnytte plattformens potensial fullt ut:
  - kommunikasjon mellom lærere og elever
  - tilgang til og deling av lærestoff og andre ressurser/dokumenter
  - elektronisk innlevering/retting/retur av oppgaver
  - mappeevaluering (jfr. departementets mål om digitale mapper for alle innen 2008)
- Mange av elevenes digitale verktøy kan installeres på den bærbare pc-en, slik at elevene *uavhengig* av internett får tilgang til kontorprogrammer, kalkulator/matematikkverktøy, ordbøker osv.
- Med egen bærbar pc kan elevene alltid ha med seg alle dokumenter og notater de trenger til skolearbeidet. Riktignok kan elevene skaffe seg tilgang ved å lagre dokumenter i skolens digitale læringsplattform, men elevene har jo ikke alltid tilgang til internett

I sum er det ingen andre dataløsninger som gir elevene en slik fleksibilitet og tilgang til digitale ressurser og verktøy som bærbare maskiner.

Økonomi og finansiering av elevenes bærbare pc-er

Hvis det utsendte lovforslaget vedtas og Oppland fylkeskommune opprettholder sin målsetting om bærbare pc-er til alle elever, vil det innebære betydelige utgifter som overskrider 11,5 millioner som er avsatt i rammetilskuddet til ordningen med gratis læremidler for elever på Vg 2 i Oppland fra høsten 2007. Å utstyre et årskull elever med bærbare pc-er koster Oppland fylkeskommune nærmere 20 millioner kroner hvert år. Hvis fylkeskommunen i tillegg må kjøpe lærebøker som ikke lar seg erstatte med digitale læremidler, vil beløpet overstige 20 millioner kroner hvert år. Med den finansieringen som i dag ligger inne i ordningen med gratis læremidler og forslag til lovendring vil det ikke være mulig for Oppland fylkeskommune å videreføre den påbegynte IKT-satsingen i videregående opplæring. Dersom noen av de avsatte midlene i rammetilskuddet som er påtenkt å finansiere ordningen med gratis læremidler likevel skulle benyttes til innkjøp av digitalt utstyr, vil det kun være mulig å kjøpe inn gamle og billige maskiner som på ingen måte holder mål i forhold til den bruken som læreplanmålene krever av elevene. I tillegg vil innkjøp av dårlig digitalt utstyr redusere beløpet som skal gå til innkjøp av lærebøker og digitale læremidler. Dermed vil skolene sitte igjen med *både* dårlig digitalt utstyr som ikke

tilfredsstill den bruken læreplanene forutsetter, og for få og dårlige trykte læremidler og digitale læremidler.

Oppland fylkeskommune mener departementet med sitt lovforslag vil sette en stopper for den påbegynte IKT-satsingen i videregående opplæring, ikke bare i Oppland, men i hele landet. Dette er ikke i tråd med de intensjoner som ligger i Kunnskapsløftet.

Oppland fylkeskommune kunne tenke seg at departementet med sitt lovforslag hadde hatt en bredere tilnærming til den digitale utfordringen i skolen og at både lovforslaget og vurderingen av de økonomiske og administrative konsekvensene i større grad gjenspeilet den store digitale utfordringen som følger med innføringen av Kunnskapsløftet. Gjennom en bredere tilnærming kunne departementet ha satt spørsmålet om bærbart digitalt utstyr inn i sin rette sammenheng. Oppland fylkeskommune mener digitalt utstyr må kunne betraktes som ”andre læremiddel og nødvendig utstyr” på lik linje med lommekalkulator. På den måten vil finansiering av bærbart digitalt utstyr kunne omfattes av den ikke-behovsprøvde stipendordningen som skal innføres. Slik Oppland fylkeskommune ser det, er det ikke nødvendig å fullfinansiere bærbar pc gjennom stipendordningen. Det vil høyst sannsynlig være mulig å få aksept for at eleven kan bidra med en mindre egenandel. I stipendordningen som er under etablering, er lommekalkulator konkretisert som nødvendig individuelt utstyr. Ved at alle elever får hver sin bærbare pc vil funksjonene til en moderen lommekalkulator kunne ivaretas av pc-en og at en dermed på den måten vil kunne få frigitt noen midler til bærbar pc.